

5. Горохова В. А. Проблемы модернизации производства и экологическая ситуация в черной металлургии Украины / Горохова В. А., Тубольцев Л. Г., Корченко В. П., Падун Н. И. // Фундаментальные и прикладные проблемы черной металлургии. - 2009. - № 20. - С. 358-368.

6. Официальный сайт финансово-промышленной группы СКМ [Электронный ресурс] // Охрана окружающей среды. - [Электронный ресурс]. - Режим доступа: http://www.scm.com.ua/sustainability/focus_areas/environment/

7. Анисимов С. Н. Комплексный подход к решению экологических и технологических проблем / С. Н. Анисимов // Черная металлургия. - 2007. - №5. - С.8-12.

8. Бизнес-риски в горнодобывающей и металлургических отраслях / Ernst & Young. - 2010. - 30 с.

9. Официальный текст Конференции по глобальному потеплению Организации Объединенных Наций // Копенгагенское соглашение. - [Электронный ресурс]. - Режим доступа: http://unfccc.int/files/meetings/cop_15/application/pdf/cop15_cph_auv.pdf

Ключові слова: корпоративна соціальна відповідальність, довілля, виробничі відходи, персонал, витрати, екологічна відповідальність.

Ключевые слова: корпоративная социальная ответственность, окружающая среда, производственные отходы, персонал, затраты, экологическая ответственность.

Key words: corporate social responsibility, environment, industrial waste, the personnel, expenses, ecological responsibility.

УДК 658:005.922.1:33

Пожуєва Т.О., к.е.н., доцент

Запорізька державна інженерна академія,
м. Запоріжжя

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ - ГАРАНТІЯ СТАБІЛЬНОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ

Пожуєва Т. О. Забезпечення економічної безпеки - гарантія стабільного функціонування суб'єкта господарювання. Визначено, що досягнення результативної діяльності сучасного підприємства можливе за умов постійного дотримання економічної безпеки суб'єкта господарювання.

Пожуєва Т. А. Обеспечение экономической безопасности - гарантия стабильного функционирования субъекта хозяйствования. Определено, что достижение результативной деятельности современного предприятия возможно при условии постоянного обеспечения экономической безопасности субъекта хозяйствования.

Pozhueva T. The providing of economic security as a guarantee of the stable company functioning. It is determined, that the achievement of the modern enterprise effective activity is possible in a case of the economic security permanent controlling.

Постановка проблеми. Промислове підприємство, яке працює в мінливому середовищі, змушене оперативно реагувати на будь-які зміни, щоб бути ефективним і конкурентоспроможним на ринку. Саме методи діагностики та забезпечення економічної безпеки підприємств обумовлена наявністю таких загроз, як нестабільність економічних процесів, застаріле обладнання, морально застарілі технології, конкуренція, невиконання договірних зобов'язань і тому на підприємстві треба проводити діагностику економічної безпеки.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питанням економічної безпеки присвячені праці багатьох вітчизняних науковців, а саме: О. Гетьмана [1], В. Шаповала [1], Г. Козаченко [2], В. Пономарьова [2], Г. Кіндрацької [3], Г. Андрощука [4], П. Орлова [5], С. Покропівного [6] та інших.

У вищезазначених працях знайшли своє відображення теоретичні аспекти економічної безпеки та методи її оцінювання. Дослідники зазначають, що основною причиною необхідності забезпечення економічної безпеки підприємства що стоїть перед кожним підприємством завдання є досягнення стабільності свого функціонування та створення перспектив росту для виконання цілей даного бізнесу відповідно до філософії бізнесу. З метою підтримання задовільного рівня економічної безпеки підприємства, на ньому повинна існувати служба економічної безпеки. Запобігання, своєчасне виявлення загроз - завдання діагностики економічної безпеки підприємства.

Метою статті - є розкриття сутності та ролі економічної безпеки промислового підприємства для підвищення ефективності його функціонування.

Викладення основного матеріалу. У сучасному світі суспільство живе в оточенні постійних та змінних загроз, що виходять від різного роду внутрішніх і зовнішніх небезпек. Сам факт існування небезпеки змушує зроби однією з невід'ємних складових національно-суспільної життєдіяльності запобігання, виявлення та знешкодження джерел небезпеки, або усунення та пом'якшення її негативних впливів і наслідків. Небезпеки притаманні всім сферам національно-суспільного життя та видами людської діяльності: політичній, економічній, військовій, екологічній, інформаційній, соціальній, правовій, культурній тощо. Значить, на існування мають право не тільки окремі, але разом з тим взаємопроникні і взаємодоповнюючі поняття, такі як політична безпека, економічна безпека, військова безпека, екологічна безпека, інформаційна безпека, соціальна безпека, правова безпека, культурна безпека тощо, які в сукупності складають зміст національної безпеки. [7, с. 187].

В той же час під економічною безпекою підприємства слід розуміти такий стан корпоративних ресурсів (капіталу, персоналу, інформації, технології, техніки, устаткування, інших майнових прав) і підприємницьких можливостей, за якого гарантується найбільш ефективно їх використання для стабільного функціонування та динамічного соціального і науково-технічного розвитку, запобігання внутрішнім і зовнішнім негативним впливом. [1, с. 252].

Необхідність постійного дотримання економічної безпеки підприємства обумовлена наявним для кожного суб'єкта господарювання завданням щодо забезпечення стабільності функціонування та досягнення поставлених цілей. Рівень економічної безпеки залежить від того, наскільки ефективно керівництво підприємства спроможне уникнути можливих загроз і ліквідувати наслідки окремих негативних впливів зовнішнього та внутрішнього середовищ. [1, с. 252].

Головна мета економічної безпеки підприємства полягає в тому, щоб гарантувати його стабільне та максимально ефективно функціонування, а також високий потенціал розвитку в перспективі.

До основних функціональних завдань економічної безпеки відносять: забезпечення високої ефективності роботи, фінансової стійкості та незалежності підприємства; забезпечення технологічної незалежності та досягнення високої конкурентоспроможності технічного потенціалу підприємства; досягнення високої ефективності менеджменту, оптимальної та ефективної організаційної структури управління підприємством; досягнення високого рівня кваліфікації персоналу та ефективного використання його інтелектуального потенціалу; мінімізація руйнівного впливу результатів виробничо-господарської діяльності на стан навколишнього середовища; ефективна організація безпеки персоналу підприємства, його капіталу та майна, а також комерційних інтересів; якісна правова захищеність усіх аспектів діяльності підприємства.

Економічною наукою розроблено загальну методику оцінки рівня економічної безпеки підприємства. Його пропонується оцінювати на підставі визначення сукупного показника через зважування та підсумок окремих функціональних показників, які обчислюються із допомогою порівняння можливої величини шкоди підприємству та ефективності заходів щодо запобігання цій шкоді. [3, с. 502].

Поняття економічної безпеки підприємства включає в себе фінансову, інтелектуальну, кадрову, технологічну, правову, екологічну, інформаційну і силову складові. До них слід додати ринкову, а також інтерфейсну складову, що характеризує надійність взаємодії з економічними контрагентами підприємства.

Забезпечення економічної безпеки передбачає виділення, аналіз й оцінку існуючих загроз з кожної з функціональних складових і розробку на їх основі системи протидіючих і попереджувальних заходів. [7, с. 190].

Суть оцінки рівня економічної безпеки підприємства полягає в проведенні порівнювання розрахункових значень із реальними величинами цього показника по підприємству (організації), що аналізується, а також (коли це можливо) у аналогічних суб'єктів господарювання відповідних галузей економіки. Так, оцінку фінансової безпеки підприємства можна виконати на основі аналізу його фінансової стійкості, ступінь якої визначається виходячи з достатності оборотних коштів (власних чи позикових) для здійснення виробничо-збутової діяльності. [3, с. 502].

Зазвичай економічну безпеку пропонується оцінювати на підставі порівняння можливої величини завданої шкоди підприємству та ефективності заходів щодо запобігання цій шкоді.

Оцінка ефективності діяльності структурних підрозділів підприємства, які забезпечують економічну безпеку, з використанням даних про витрати на запобігання можливим негативним впливам про розміри відверненої і заподіяної шкоди, об'єктивно (на основі економічних розрахунків) характеризує результативність їх діяльності. Така оцінка ефективності роботи структурних підрозділів суб'єкта господарювання, які забезпечують економічну безпеку, здійснюється з використанням наступних показників: витрати на здійснення попереджувального заходу; розмір відверненої шкоди; розмір заподіяної шкоди; ефективність здійсненого попереджувального заходу (визначається як різниця значень відверненої та заподіяної шкоди, віднесена до витрат на здійснення попереджувального заходу). [1, с. 254].

У залежності від значень оціночних показників виділяють п'ять меж фінансової стійкості (меж ризику). Їм можна поставити у відповідність п'ять рівнів фінансової безпеки, характеристика яких подається у такій послідовності:

- абсолютна фінансова стійкість і абсолютна безпека, коли для функціонування підприємству досить власних оборотних коштів;
- межа нормальної фінансової стійкості і нормальний рівень безпеки, коли підприємство практично обходиться власними джерелами формування запасів і покриття витрат;
- межа хиткого фінансового стану і нестабільного рівня безпеки, тобто підприємство має недостатньо власних оборотних коштів, і воно використовує середньострокові та довгострокові позики і кредити;
- межа критичного фінансового стану і критичного рівня безпеки проявляється тоді, коли підприємство для фінансування своєї діяльності використовує короткострокові кредити;
- межа кризового фінансового стану і кризового рівня безпеки виразно проявляється тоді, коли підприємство не в змозі забезпечити фінансування своєї діяльності ні власними, ні позиковими засобами, тобто знаходиться на межі банкрутства. [3, с. 502-503].

Для забезпечення економічної безпеки підприємство або фірма використовує власний державний і громадський потенціал. [5, с. 69].

При чому, економічна безпека - це такий стан справ на підприємстві, що визначається керівництвом і власником як задовільний (прийнятний, бажаний, цільовий) і може підтримуватися впродовж визначеного часу. [1, с. 251].

Стосовно до специфіки підприємства та у відповідності з фактичними і нормативними значеннями його техніко-економічних показників та величиною їх відхилення від бар'єрних значень індикаторів економічної безпеки стан цього підприємства можна характеризувати як: нормальне, коли індикатори економічної безпеки знаходяться в межах граничних значень, а ступінь використання наявного потенціалу близька до технічно обґрунтованими нормативами завантаження обладнання і площ; передкризовий, коли переступаєш бар'єрну значення хоча б одного з індикаторів економічної безпеки, а інші наблизилися до деякої околиці своїх бар'єрних значень і при цьому не були втрачені технічні і технологічні можливості поліпшення умов і результатів виробництва шляхом прийняття до погроз заходів попереджувального характеру; кризовий, коли переступаєш бар'єрну значення більшості основних індикаторів економічної безпеки і з'являються ознаки незворотності спаду виробництва і часткової втрати потенціалу внаслідок вичерпання технічного ресурсу устаткування і площ, скорочення персоналу; критичний, коли порушуються всі (або майже всі бар'єри), що відокремлюють нормальний і кризовий стану розвитку виробництва, а часткова втрата потенціалу стає неминучою і невідвратною. [7, с 199].

Результати аналізу та оцінки рівнів, складових економічної безпеки не є самоціллю. Вони повинні бути покладені в основу розробки комплексу заходів, спрямованих на протидію загрозам і підвищення рівня економічної безпеки підприємства, і, відповідно, розширення його адаптаційних можливостей до змін умов господарської діяльності, створення умов стабільного функціонування та розвитку, стабілізації або збільшення потенціалу компанії. [7, с. 199].

Підприємству необхідно розробити визначену модель поведінки, орієнтовану на мінімізацію (запобігання) ризиків та наслідків їх прояву. Власне така поведінка, орієнтована на забезпечення рівня економічної безпеки, і є управлінням ризиками на підприємстві. Підприємство існує не відокремлено, а в межах визначених систем. Тому сукупний ризик, з яким може зіткнутися підприємство, складається з двох частин: системного і несистемного. [1, с. 254-255].

Конкретними кроками на шляху до підвищення рівня економічної безпеки українських підприємств можуть бути:

- в аспекті технологічної безпеки - закриття низькорентабельних і збиткових підприємств; зміна системи оплати праці наукових кадрів; створення нових організаційно-виробничих структур; використання лізингу; активна частка в міжнародних виставках, семінарах;
- ресурсної безпеки - вдосконалення систем розрахунків; підвищення продуктивності праці; збільшення капіталовкладень у ресурсозбереження; стимулювання «ресурсного» напрямку НДВКР;
- фінансової безпеки - застосування принципу дотримання критичних строків кредитування; створення інформаційного центру для постійних відомостей про борги підприємства та для перекривання каналів витоку інформації; створення в структурі інформаційного центру спеціальної групи спеціалістів з фінансів, яка б перевіряла податкові й інші обов'язкові платежі, виявляючи можливу передоплату й надавала відомості про основні виробничі фонди, що мало використовуються, з метою їхнього можливого продажу; використання нових форм партнерських зв'язків;
- ринкової безпеки - застосування засобів незалежної конкуренції, розподіл ринків збуту;
- соціальної безпеки - наближення рівня оплати праці до показників розвинутих країн; залучення робітників до управлінських функцій; підвищення кваліфікації працівників; зацікавленість адміністрації підприємства в працевлаштуванні безробітних;

розвиток соціальної інфраструктури підприємства; підвищення матеріальної відповідальності працівників за результатами своєї праці. [3, с. 510-511].

Кожний напрямок забезпечення соціальної безпеки має бути представлена відносними величинами, тому що тільки для них може бути визначити бар'єрні значення. Отримана система показників може бути використана для отримання формалізованої оцінки по головним напрямкам забезпечення соціальної безпеки. [2, с. 60-61].

Вирішальне значення для забезпечення соціальної безпеки має попередження загроз, які з'являються а не пасивне слідування результатами їх впливу. [2, с. 56].

Рівень економічної безпеки підприємства в цілому (з урахуванням всіх її складових) пропонується визначати в такій послідовності:

1. Перекласти у відносні оцінки показники рівнів кожної зі складових економічної безпеки.
2. Визначити вагомості кожної зі складових економічної безпеки.
3. Розрахувати інтегральну оцінку економічної безпеки як середньозважену складових.

Чим вона буде ближче до одиниці, тим вище рівень економічної безпеки. Оцінка нижче 0,5 свідчить про ослаблення економічної безпеки підприємства. Аналіз окремих складових дозволить уточнити, звідки виходять погрози.

Успіху цієї роботи значною мірою сприяє розрахунок і аналіз показників та індикаторів економічної безпеки підприємства. Для цього проводиться діагностика економічної безпеки за системою наступних показників:

а) Індикатори виробництва: динаміка виробництва (зростання, спад, стабільний стан, темп зміни); реальний рівень завантаження виробничих потужностей; частка НДВКР у загальному обсязі робіт; частка НДР у загальному обсязі НДВКР; темп оновлення основних виробничих фондів; стабільність виробничого процесу (ритмічність, рівень завантаженості протягом певного часу); оцінка конкурентоспроможності продукції; вікова структура і технічний ресурс парку машин і устаткування.

б) Фінансові індикатори: обсяг «портфеля» замовлень (загальний обсяг передбачуваних продажів); фактичний і необхідний обсяг інвестицій (для підтримки і розвитку наявного потенціалу); рівень інноваційної активності (обсяг інвестицій у нововведення); рівень рентабельності виробництва; фондівіддача (капіталомісткість) виробництва; прострочена заборгованість (дебіторська і кредиторська); частка забезпеченості власними джерелами фінансування оборотних коштів, матеріалів, енергоносіїв для виробництва;

в) Соціальні індикатори: рівень оплати праці по відношенню до середнього показника по промисловості чи економіці в цілому; рівень заборгованості по зарплаті; втрати робочого часу; структура кадрового потенціалу (вікова, кваліфікаційна). [7, с. 197-198].

Висновки. Результати аналізу та оцінки рівнів, складових економічної безпеки не є самоціллю. Вони повинні бути покладені в основу розробки комплексу заходів, спрямованих на протидію загрозам і підвищення рівня економічної безпеки підприємства, і, відповідно, розширення його адаптаційних можливостей до змін умов господарської діяльності, створення умов стабільного функціонування та розвитку, стабілізації або збільшення потенціалу промислового підприємства. [7, с. 199].

Список використаних джерел

1. Гетьман О.О., Шаповал В.М. Економічна діагностика: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. - Київ, Центр навчальної літератури, 2007. - 307 с.
2. Г.В. Козаченко, В.П. Пономарьов, О.М. Ляшенко Економічна безпека підприємства: сутність та механізм забезпечення: Монографія. - К.: Лібра, 2003. - 280 с.
3. Петрович Й.М., Кіт А.Ф., Захарчин Г.М., Кіндрацька Г.І. та ін. Економіка підприємства: підручник / За загальною редакцією Й.М. Петровича - 2-ге вид., виправ. -

Львів: Моноліт 2006 /, 2007. - 580 с.

4. Андросук Г.А., Крайнів П.І. Економічна безпека підприємства: захист комерційної таємниці. - Монографія. - К: видавництво «Ін Юре», 2000. - 400 с.

5. Орлов П.І, Духов В.С. Основи економічної безпеки фірми: Навчальний посібник. - Х.: ТОВ «Прометей - Прес», 2004. - 284 с.

6. Економіка підприємства: Підручник / За заг. ред. С.Ф.Покропівного. - Вид. 2-ге, перероб. та доп. - К.: КНЕУ, 2001. - 528 с., іл.

7. Конспект лекцій з дисципліни «Управління потенціалом підприємства» для студентів ЗДІА спеціальностей 7.050107 і 8.050107 «Економіка підприємства» / Укл.: Г.М. Остапова, Р.В. Севастьянов. - Запоріжжя: ЗДІА, 2006. - 212 с.

Ключові слова: економіка, безпека, підприємство, загроза, наслідок, ефективність, аналіз, оцінка

Ключевые слова: экономика, безопасность, предприятие, угроза, последствие, эффективность, анализ, оценка

Key words: economy, safety, enterprise, thread, consequence, efficiency, analysis, estimation